

elhagyják otthonukat, bármennyire is érdekelné őket a gyermekneveléssel kapcsolatos előadás. Arra azonban mindig jutna idejük, hogy 20–30 percre leüljenek a televízió képernyője elé. Ezért felbecsülhetetlen értékű lenne, ha a televízió rendszeresen sugározna adásokat az esti órákban szülőknél a gyermeknevelésről. Természetesen ez alatt nem felolvasásokat értünk, hanem egy-egy nevelési problémát illusztráló jelenet előadását. Milyen megdöbbentő őszinteséggel lehetne így feltárni a szülők előtt a kettős nevelés következményeit, az otthon túlzásba vitt segítségét élvező gyermek önállótlanágát az iskolában, a késő órákig tartó televízió-nézés káros hatását, a gyenge tanuló vergődését, akit szülei a pályaválasztás idején továbbtanulásra kényszerítettek stb. Úgy gondoljuk, hogy a televízió Szülők Iskolája sorozatához az iskolák bőségesen tudnának anyagot szolgáltatni.

Egy év telt el azóta, hogy az iskolatelevízió elkezdte sugározni műsorát a tanulóifjúság számára. Ez alatt a rövid idő alatt is felmérhető, hogy jelentősége túllép az oktatás szolgálatán. Szinte korlátlanok azok a lehetőségek, amelyek a nevelés területeiről kínálnak feldolgozásra. Mindez nemcsak a televízióknak jelent új feladatokat, hanem a pedagógusoktól is újszerű alkalmazkodást kíván a feldolgozási módszerek tekintetében.

DR. VÁRKONYI BERNÁTNE

tanítónő, Szeged, Hámán Kató Általános Iskola

A napközis első osztály problémái

Az iskolába belépő 6 éves gyermek — életkori sajátosságainak megfelelően — még játékos, mozgékony, szertelen. Elérkezik életének ahhoz a szakaszához, amikor már gyakran öt órán keresztül rendszeresen figyelnie, gondolkodnia és — ami számára legnehezebb — szinte egyfolytában ülnie kell az iskolapadban.

A napközis első osztályos tanuló viszont 8 órán keresztül az iskolában tartózkodik. Nagy terhet ró ez a hat éves gyermekre, nagyon sok és a többi nevelőtől eltérő feladatot hárít azokra a nevelőkre, akik ezekkel a gyermekekkel foglalkoznak.

Osztályom napközis első osztály. Létszáma a legideálisabb: 24 tanuló közül 20 napközis.

Ha a napközis tanulók körülményeit az otthon viszonylatában vizsgáljuk, kiderül, hogy néhány esettől eltérően bizonyos mértékig hátrányos helyzetben vannak. Hozzá kell azonban tenni, hogy ennek oka nem minden esetben szülői gondatlanság és nemtörődömség — bár ilyenekkel is találkozunk —, hanem egyéb objektív tényezők.

Nyilvánvaló, hogy elsősorban azok kerülnek napközibe, akiknek mindkét szülője dolgozik, akik már kiskoruktól kezdve bölcsődében, napköziben nevelkedtek, és így jóval kevesebbet kaptak az érthető módon elsődleges családi nevelésből.

Év elején, amikor a nevelő elbeszélget az iskolába érkező gyermekekkel, egykettőre kiderül, kik azok, akik már iskoláskoruk előtt is napközisek voltak. Tájékozottságuk, szókincsük, beszédmodoruk, tisztaságuk, ápoltságuk, de még fegyelmük is más. Ez nyilván arra utal, hogy ezek a gyermekek nem eleve rosszabbak vagy butábbak a többiekénél. Ellenkezőleg: nem tartózkodóak, hanem bátrak, közvetlenek, közlékenyek, sok esetben merészek.

Ebből az is következik, hogy fegyelmeük lazább. Hangosak, mozgékonyak, egymás ügyeibe beleavatkoznak, önbíráskodók. Ápoltságuk azonban éppen a szülők elfoglaltsága miatt bizony elég gyakran kifogásolható.

Saját napközis osztályom problémáinak elemzése, a megoldások keresése közben arra a megállapításra jutottam, hogy elsősorban a tanulók mozgásigényét kell hasznosan kielégítenünk. Az ezzel kapcsolatos eljárásokról kívánok a továbbiakban beszámolni.

A gyerekek az állandó együttlét következtében (egymást túlkiabálják) nagyon hangosak. Éppen ezért mindig a lehető leghalkabban, nyugodt hangon, de nem egyhangúan beszélek hozzájuk, hogy megszokják: úgy is megértik egymást, ha halk a beszédjük. Különösen délután, amikor már négy órai napközi után jönnek az osztályba, mozgékonyak, és óra közben is játszanak.

Nagyon jól bevált, hogy nem kell hátratett kézzel ülniük. Őlükbe is, padra is tehetik kezüket. Így ők is érzik, hogy megértjük fáradtságukat. Feleléskor nem állnak fel a helyükről, ha csak egy-egy futó kérdésre kell válaszolniuk. Egyébként amit csak lehet, mozgással végeznek. Pl. *számtanórán* sokat számolunk a gyerekekkel: Álljon fel 6 gyerek, ebből üljön le négy! stb. Páros, páratlan számoknál: Párosával álljatok! Számláld meg párosával! stb. Álljunk fel, tapsoljunk hetet, lépj nyolcat! stb.

Írásórán a kéztornát játékkal kötjük össze: dobolunk, cintányérozunk, állva vezényelünk stb.

Az előkészítő időszakban, de később is, amíg jó idő van, kimegyünk az udvarra, és az álló egyeneseket, egyéb betűelemeket stb. pálcával nagy alakban a földre íratjuk.

Olvasási órán egy-két percet egy-egy ismert dal eléneklésére fordítunk. Ez esetleg az óra anyagához is hozzákapcsolódik. A ráfordított idő bőségesen megtérül, mert nem kell folyton figyelmeztetni a tanulókat. Jó pihentető az órán a betűsor felírásakor az új betű „elbújtatása” a régi betűk közé. Ilyenkor „hunyjatok!” jelszóval a padra teszik a kezüket, csukott szemmel ráhajtják a fejüket. Egy-két perc pihenő.

Mozgással lehet egybekötni a szavak hangokra bontását. Pl.: Mondok egy szót: „Kerek”. Egy tanuló hangokra bontja, megállapítja: öt hang. Hívj ki öt tanuló! Oszd ki a hangokat! Egy gyerek „k”, egy gyerek „e” stb. Mutatkozzatok be! Sorban elmondják hangnevüket, majd valaki összeolvassa őket. Nehezebb változat: „Add a kezükbe a hang képét!” Olyan szót válasszunk, amelyikből több szó is kialakítható. Pl.: „merte”.

Cseréljenek helyet a betűk, hogy értelmes szó legyen, pl.: „terem”.

Újabb variáció: a felesleges betűt küldd helyre, hívj ki új betűt! Így kialakíthatók a mérte, értem, rétem, kérte, értek stb. szavak.

Mozognak a gyerekek, legalább öten-hatan, és érdekesebb is, mintha csak egy tanuló rakja sínbe a betűket.

Sok olyan gyakorlatot végzünk, amely több gyereket foglalkoztat. Az egyik kirak egy szót a sínbe, a másik ír a táblára, a harmadik mondatba foglalja, amit kiraknak, közben a negyediknek az előre kiadott olvasólapot kell elolvasnia.

Szeretném hangsúlyozni, hogy a napközi osztály nevelőjének és a napközi vezetőjének olyan szoros a kapcsolata, hogy mindennap minden egyes problémát megbeszélnek. Abban a szerencsés helyzetben vagyok, hogy osztályom napközi vezetője maga is alsó tagozatos nevelő, aki sok évi tanítási gyakorlattal a napköziben is kiváló munkát végez.

Mindennap, amikor átadom vagy átveszem a gyerekeket, megbeszéljük a problémákat, sokszor egyénekre lebontva azokat. Pl. számtanból az óra elején azokkal

a tanulókkal foglalkozom, akikre a napközis nevelő felhívta a figyelmemet. Ez fordított esetben is érvényes. A húszas számkör kibővítése után pl. arra kértem a napközis nevelőt, hogy mindennap mondassa el a tanulókkal a páros, páratlan számsorokat.

Az egyes tárgyakkal kapcsolatban alábbi sajtóságos problémák merülnek fel:

Olvasás.

A napközi otthonban a gyermek önálló, hangos olvastatására nagyon kevés lehetőség nyílik. Közösen olvasnak sokat. Éppen ezért az osztályban több egyéni olvastatást kell végeztetnem. Nagyon fontos, hogy ismeretlen szöveget is olvassanak, mert a könyv szövegét a sok közös olvasás következtében már kívülről is tudják. Jól bevált a szókérttya, az olvasólapok használata. Ezek elkészítése többletmunkát jelent ugyan a nevelő számára, de megéri a fáradságot, mert azonnal rájövünk, melyik gyereknek mi a problémája, melyik betűt nem ismeri, el tudja-e mondani, amit elolvasott.

Számtan-mértan.

Nagy előnye a napközinek, hogy a lecke önálló elkészítése előtt még egyszer olyan típusú feladatokat oldat meg szóban, mint a házi feladat. Éppen ezért kevés az olyan gyermek, aki házi feladatánál hibázik. Miután a napközis nevelő nem tud mindegyik gyermek mellé odaállni, közben esetleg a tanulót szomszédja is zavarja, számírása és füzete nem olyan gondos. Ebből következik, hogy néha elő kell venni a számjegyírási gyakorlatot is. Nagyon alkalmas díszítősorként íratni pl. a páratlan számokat pirossal, a párosakat kézzel. Itt is indokolt a többi egyéni számoltatás a tanítási órán, mivel erre is kevés idő jut a napköziben.

Írás.

Nem várható, hogy a napköziben a gyermek ugyanolyan nyugodt körülmények között írja a leckéjét, mintha egyedül ülne egy asztalnál. A szomszédja meglöki, asztalára dől a tinta, egyik társa feláll, hogy valamit megkérdezzen, vagy csak közbeszól: mindez zavaróan hat. Lehetőleg olyan írási feladatokat adjunk, amelyek nyelvtanilag, helyesírásiilag nem okoznak gondot, inkább tudjon a gyermek az írás szépségére koncentrálni. A napköziben nincs módja a nevelőnek, hogy ellenőrizze, vajon a gyermek elolvasta-e, amit leírt. Éppen ezért írásórán soha ne mulasszuk el elolvasatni, amit leírt a tanuló.

A nehézségek leküzdése érdekében sajtóságos délutáni órarend alkalmazásával is kísérleteztem. Arra törekedtem, hogy ebéd után az emésztő, álmos gyermek ne végezzen rögtön olyan munkát, amihez éppen szellemi frissesség kell. Mindennap van egy-egy olyan tárgy is, amelyet — a jelzett cél érdekében — délután az első órán szerepeltethetünk.

Az alábbiakban közlöm a jelzett szempontok alapján elkészített délelőtti, illetőleg délutáni órarendemet:

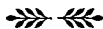
Délelőtti:

Hétfő	Kedd	Szerda	Csütörtök	Péntek	Szombat
Számtan	Olvasás	Én-Számt.	Olvasás	Olvasás	Én-Számt.
Olvasás	Számtan	Olvasás	Számtan	Írás	Írás
Írás	Körny. i.	Írás	Írás	Gyak. f.	Korrep.
Testn.	Korrep.	Testn.	Korrep.	Számtan	
Korrep.					

Hétfő	Kedd	Szerda	Csütörtök	Péntek	Szombat
<i>Délután:</i>					
Testnev.	Körny. i.	Testn.	Olvasás	Gyak. f.	Én-Számt.
Olvasás	Olvasás	Én-Számt.	Írás	Számtan	Írás
Számtan	Számtan	Írás	Számtan	Olvasás	Korrep.
Írás	Korrep.	Olvasás	Korrep.	Írás	
		Korrep.			

Az első órai testnevelés, környezetismeret vagy gyakorlati foglalkozás stb. — tehát szellemi erőfeszítést nem túlzott mértékben kívánó órák — után a gyermek a további órákon használhatóbb, frissebb, aktívabb.

Az osztály közösségi életével kapcsolatban az a tapasztalatom, hogy a napközi osztály tanulói hamar összeszoknak, könnyen közösséggé szervezhetőek. Több alkalomuk van megismerni egymás erőseit, hibáit, és ezért realisabban értékelik egymás munkáját. Ezt a nevelő a lehető legnagyobb mértékben ki is aknázhatja a fegyelmezésnél, a gyengébb tanulók segítésénél, az osztály rendjének kialakításában.

ALFÖLDI JÁNOSNÉ

TITKOS LAJOSNÉ

Hámán Kató Általános Iskola, Szeged

Nyelvtan-helyesírási gyakorlatok a 3. osztályban

A nyelvtan-helyesírás tanításában az új Tanterv bevezetése olyan lényeges változást hozott, amely a jártasságok és készségek fejlesztéséhez az előző tantervhez viszonyítva kedvezőbb feltételeket teremtett.

A tanterv hangtani, szótani és mondattani szempontból mind a három osztályban jelentős csökkentést hozott. Ilyen módon több idő jut a tanult anyag begyakorlására, ismétlő-rendszerezésére és az előző tárgykörben vagy évben tanult anyag állandó felszínentartására.

A nyelvtanból és helyesírásból tanultakat természetesen más órákon is állandóan felszínen tartjuk. A koncentráció főleg írás-, olvasás- és fogalmazásórákon érvényesül.

A tananyag csökkentése nemcsak egy-egy anyagrész elhagyásával könnyítette meg a 3. osztályos munkát, hanem azzal is, hogy az évi anyagnak csak bizonyos része tantervi követelmény. Készségi fokra kell eljutnunk az ige jelentésének és három idejének felismerésében. A főnévnel tanítjuk ugyan a toldalékos alakot is, de készséget csak a ragtalan alak felismerésében kell elérnünk. Ugyancsak készséget kívánunk meg a melléknév és a mondatok jelentésbeli felismerésében. Az anyag többi részében csak jártassággal, illetve tájékozottsággal kell rendelkeznie a tanulónak. Az új tanterv minden anyagrész feldolgozásánál lehetőséget ad a folyamatos gyakorlásra is. Már az év eleji ismétlés tizenkét órája módot nyújt arra, hogy a 2. osztályban tanult ismereteket felelevenítsük, és az ismétlésre került anyagrésszel kapcsolatos helyesírási tudnivalókat szilárdabb alapokra helyezzük. A helyesírást azért emeltük ki,